

Worstelen met onrecht

KLASSIEK
HANS KOX
HANS KOX
(Attacca)

★★★★☆

Als Eduard van Beinum, de toenmalige chef-dirigent van het Concertgebouworkest, in het Concertgebouw muziek uitvoert van een 26-jarige componist, weet je dat je te maken hebt met een exceptioneel talent, dat hoge ogen zal gooien. Die 26-jarige was Hans Kox. En die hoge ogen gooide hij.

Henk van der Meulen, maker van de documentaire *A portrait of Hans Kox*, noemt Kox 'het zondagskind van de Nederlands muziek'. Maar dat zondagskind belandde door veranderende modes en ideologieën desondanks aan de zijlijn van het Nederlandse muziekleven.

Het verhaal is al vaker verteld. Net zoals het verhaal dat Kox gewoon 'stug doorging', hoewel hij door de hardhandige marginalisatie een jaar niet kon componeren, omdat het in zijn hoofd stil bleef. Van der Meulens fraaie documentaire is als bonus-dvd bij een cd gevoegd op het label Attacca. We zien Kox als zachte, kwetsbare, gevoelige oude man (hij is in de film 77 en inmiddels 84) trachten te formuleren waar het hem in de muziek om gaat. Maar spreken gaat hem minder goed af dan componeren, wat hij zelf anders goed weet: "Praten over muziek is iets wanhopigs."

Componeren is 'wat je in je hoofd hoort zo adequaat mogelijk op papier zetten', zegt Kox. Dit is een eerbiedwaardige oldskool-opvatting, want jonge componisten werken tegenwoordig met computers die meteen laten horen wat ze hebben bedacht.

Kox' wereldbeeld werd gevormd door de inval van de Duitsers in zijn woonplaats Arnhem. Als er een rode draad in zijn immense oeuvre is, is het de worsteling met de onrechtvaardigheid der dingen om hem heen. In een mooi zwart-witfragment vat violist Theo Olof het kort en krachtig samen: "Zijn levenshouding helt over naar de pessimistische kant."

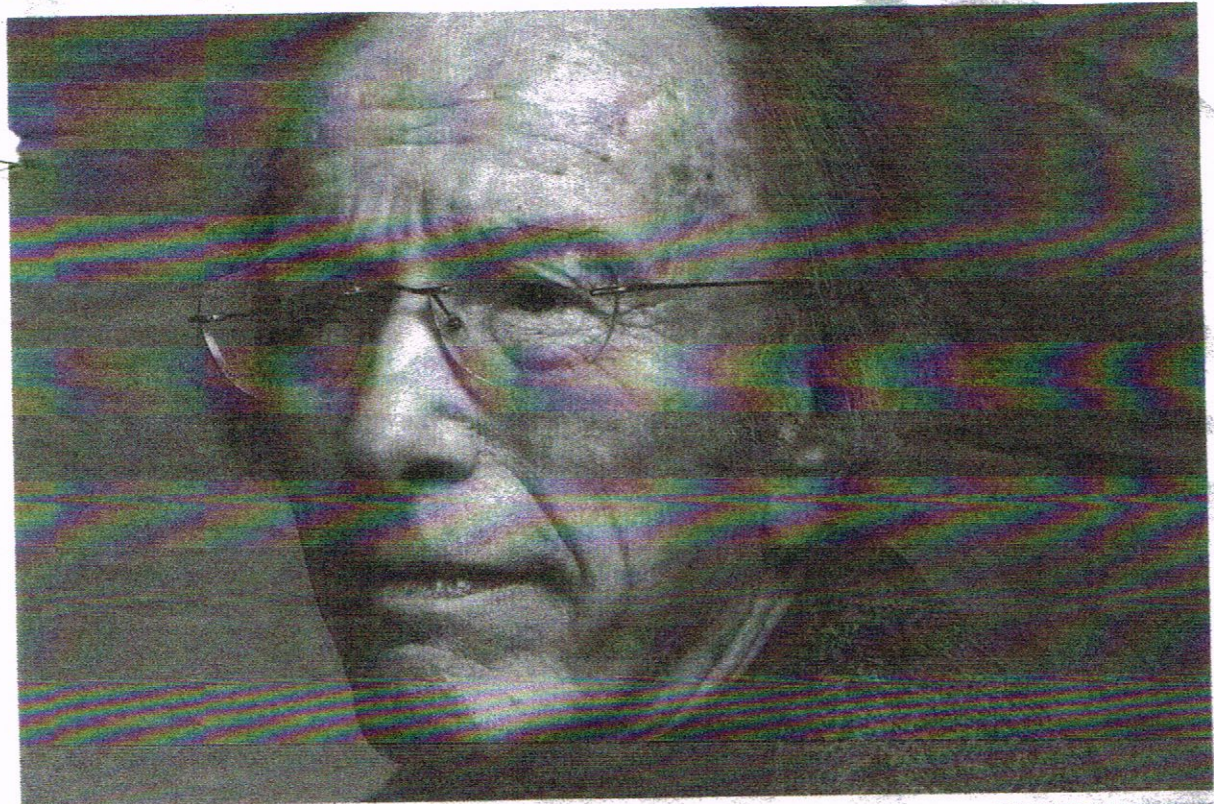
Zijn muziek getuigt ervan. Zeker ook zijn *Vijfde symfonie 'Umbræ futuræ'*, die tijdens het maken van de documentaire zijn première beleefde bij het Radio Filharmonisch Orkest onder Jaap van Zweden. Dat 'schaduw der toekomst' uit de titel klinkt bepaald omineus.

Ook de drie stukken op de cd hebben de typerende donkere Koxkleuren, die ervoor zorgen dat de muziek, die stilistisch ogenschijnlijk alle kanten op schiet, toch onder één noemer is te vangen.

Het prijsstuk is de ruim een half uur durende 'dramatische legende' *Die Todesfrau*. De bezetting is even prikkelend als effectief: drie vocale solisten, begeleid door fluit, cello en gemengd koor. De uitvoering is ronduit prachtig. De opnamedatum is nergens te vinden, maar de registratie stamt uit een tijd dat het Nederlands Kamerkoor één van de beste koren ter wereld was. De vocale lijnen zijn van grote kwaliteit, de passages van cello en fluit zijn fantastisch voor de instrumenten geschreven. Wel doet het moment waarop de tekst opeens wordt gesproken en niet gezongen afbreuk aan het geheel.

Violist Peter Brunt en pianist Frank van de Laar zorgen voor een geweldige uitvoering van *Lalage's monologues*, maar sopraan Gulnara Shafigullina (rijke, volle stem) is nauwelijks te verstaan. In *Gedachtnislieder* voor kamerorkest, op teksten van Paul Celan, is basklarinetist Harry Sparnaay de gedroomde solist.

Erik Voermans

Hans Cox